DYNAMIKA OBYVATEĽSTVA AKO SÚČASŤ ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU MIKROREGIÓNU TERMÁL

Gabriela Repaská, Daša Oremusová

Abstract

Human resources are one of the most significant elements of developmental potential which a territory can provide for the effective regional development. Population is the carrier of socioeconomic activities in the territory and it is their executor and also consumer, it affects the development of facilities of the territory, and has influence on evolution and development of the region. In the article, we deal with analysis of human resources in the Termál microregion. Regarding demographic indicators, we evaluate particular indicators of dynamics of population (natural, migration and total population change).

Keywords: regional development, human resources, dynamics of population (natural, migration and total population change)

Úvod

Poznanie rozvojového potenciálu územia, chápaného ako celková schopnosť či spôsobilosť dosiahnuť určitý výkon, je nevyhnutnou súčasťou riešenia a plánovania regionálneho rozvoja akéhokoľvek územia. Popri tradične hodnotenom prírodnom potenciáli, ktorý zahŕňa látky (matérie) a sily (energie) jednotlivých prírodných zložiek územia, je už štandardne a častokrát prioritne posudzovaný socioekonomický potenciál tvorený predovšetkým ľudskými zdrojmi, kapacitou trhu, výrobnou bázou územia, vybavenosťou územia ako aj úrovňou riadenia a legislatívnej pripravenosti (Mládek, Gregorová, Marenčáková, 2006).

Ľudské zdroje (populačné zdroje, obyvateľstvo) predstavujú nezastupiteľný element socioekonomického potenciálu regionálneho rozvoja. V území sa uplatňujú ako nositeľ socioekonomických aktivít, ktoré sa odohrávajú v priestore, vplývajú naň a transformujú ho, ale zároveň ich priestorové vzťahy a súvislosti pôsobia na efektívnosť hospodárskej činnosti. Rozvoj regiónu ovplyvňuje človek nielen ako spotrebiteľ svojím priamym dopytom, ale i ako výrobca prostredníctvom ponuky pracovnej sily vystupujúci ako nevyhnutná podmienka existencie a riadenia všetkých regionálnych aktivít. Sústreďením ekonomických aktivít do priestoru lokalizácie objektov výroby a infraštruktúry, ako aj súhrnnými socioekonomickými dôsledkami, vznikajú čoraz komplikovanejšie vzťahy v území, ktorých poznanie je rozhodujúce pre racionálne zásahy do územia a jeho dôslednejšie ekonomické využívanie (Bačík, 2009). Podstatným sa tak stáva poznanie nerovnomernosti rozloženia obyvateľstva i nerovnomernosti rozloženia

jeho demografických a sociálnych charakteristík ako výrazných limitujúcich faktorov regionálneho rozvoja, ktoré sú dôležité pre optimálne ovplyvňovanie a riadenie rozvoja regiónu.

Prostredníctvom príspevku chceme poukázať na dynamiku obyvateľstva ako jednu zo základných charakteristík populačných javov a procesov na príklade mikroregiónu Termál.

Teoreticko-metodické východiská problematiky

Dynamika obyvateľstva je jeden z najdôležitejších prvkov ovplyvňujúcich vývoj ľudských zdrojov, pričom každá z jej zložiek (natalita, mortalita, imigrácia, emigrácia) indikuje určité trendy vývoja v príslušnom území. Napríklad procesy znižovania pôrodnosti môžu byť nielen odrazom zlej sociálnej situácie mladého obyvateľstva, ale i spôsobu jeho života. Vysoká úmrtnosť obyvateľstva môže byť zase odrazom nielen vyššieho podielu staršieho obyvateľstva, ale i nedostatočne rozvinutej sociálnej starostlivosti alebo ekonomickej základne hospodárstva. So sídelnou štruktúrou územia a jej ekonomickými podmienkami úzko súvisí migračný pohyb obyvateľstva vyjadrujúci zmeny v jeho trvalom pobyte. Emigrácia obyvateľstva môže odrážať nízku kvalitu života v území, spôsobenú či ovplyvnenú i nepriaznivými ekonomickými, sociálnymi a environmentálnymi podmienkami. Na druhej strane zvýšená imigrácia poukazuje na priaznivé podmienky pre bývanie a život obyvateľstva (Kramáreková, Dubcová, Kasanická, 2009).

Samostatné hodnotenie dynamiky obyvateľstva či ľudských zdrojov ako celku vo väzbe na regionálny rozvoj mikroregionálnych združení je v súčasnosti predmetom záujmu viacerých autorov ako napr. Kramáreková, Dubcová, Kasanická (2009), Čermáková (2009), Kasanická, Czaková (2009), Czaková (2007), Klamár (2007), Spišiak, Klamár, Michaeli (2004), Mintálová (2007), Oremusová (2009) a i.

V predkladanom príspevku vyhodnocujeme dynamiku obyvateľstva prostredníctvom základných štatistických analýz. Vzťah medzi prirodzeným a migračným pohybom vyjadrujúcich celkový pohyb obyvateľstva sledujeme prostredníctvom Webbovho grafu v rovinnom karteziánskom systéme. V tejto typológii je každá obec znázornená bodom, ktorého súradnice tvoria práve hodnoty prirodzeného a migračného pohybu. Súčasťou grafu sú aj dve uhlopriečky (os prvého a tretieho kvadrantu a os druhého a štvrtého kvadrantu), ktoré spolu s hlavnými osami rozdeľujú rovinu na osem rovnakých častí, označených písmenami A až H. Dôležitý význam má v grafe os druhého a štvrtého kvadrantu, ktorá rozdeľuje rovinu na dve časti, pričom body ležiace nad osou zobrazujú obce s celkovým prírastkom a pod osou s celkovým úbytkom obyvateľstva.

Vymedzenie územia mikroregiónu Termál

Mikroregión Termál leží v južnej časti Nitrianskeho kraja a na severovýchode okresu Nové Zámky. Rozkladá sa v okolí obce Podhájska, združujúc v tejto oblasti spolu s Podhájskou 12 obcí – Bardoňovo, Čechy, Dedinka, Dolný Ohaj, Hul, Maňa, Kolta, Pozba, Radava, Trávnica a Veľké Lovce (mapa č. 1). Na rozlohe 206,36 km² sústreďuje 13 882 obyvateľov (r. 2008) pri priemernej hustote 67,27 obyvateľov na km².

Mapa č. 1: Geografická poloha mikroregiónu Termál

Map 1: Geographical Location of the Termál Microregion

Územie mikroregiónu sa rozkladá na Podunajskej pahorkatine, v rámci ktorej zasahuje do mikroregiónu na severozápade Žitavská niva, na juhozápade Nitrianska niva a na východe Hronská pahorkatina. Väčšina územia mikroregiónu má typický pahorkatinový charakter s nadmorskými výškami 150-287 m so širokými plochými chrbtami a úvalinovitými dolinami. Špecifickou danosťou územia je výskyt minerálnych termálnych vôd v rámci hydrogeotermálnej oblasti levicekej kryhy a levicekej tektonickej línie na styku Západných Karpát a Západopanónskej panvy s najvýznamnejšou lokalitou v Podhájskej a najnovšie aj v Bardoňove. Geotermálne vody územia tu predstavujú silne mineralizované vody ($19,6 \text{ g.l}^{-1}$) natriovo-chloridového typu. Tepelnou kapacitou (80°C) sú zaradované medzi žriedla. Z hospodárskeho hľadiska je v mikroregióne tradičným odvetvím poľnohospodárstvo, ktoré nadobúda napriek prírodným a spoločenským podmienkam popri cestovnom ruchu len druhoradý význam. Územie zároveň disponuje pomerne dobrou dopravnou dostupnosťou do okresného mesta Nové Zámky ako i do krajského sídla Nitra prostredníctvom ciest I. a II. triedy a železničných tratí.

Prirodzený pohyb obyvateľstva mikroregiónu Termál

Prirodzený pohyb je tvorený dvomi základnými biologickými (reprodukčnými) javmi – natalitou (pôrodnosťou) a mortalitou (úmrtnosťou). V prirodzenom pohybe obyvateľstva mikroregiónu Termál (tab. č. 1) prevládala počas rokov 2001 - 2008 mortalita nad natalitou. Sledované bolo zníženie počtu obyvateľov o 750 osôb, v dôsledku čoho dosiahol mikroregión prirodzený úbytok - 6,6 ‰, čím bol značne prevýšený nielen okresný priemer (0,3 ‰), ale aj priemer Nitrianskeho kraja (-3,5 ‰) a Slovenska (0,1 ‰). Najvyšší prirodzený úbytok mikroregiónu bol zaznamenaný v roku 2008 v hodnote -9,0 ‰ a najnižší v roku 2002 v hodnote -4,8 ‰. Počas 8-ročného obdobia vykazujú prirodzený úbytok obyvateľstva všetky obce mikroregiónu s najvyššími hodnotami v obciach Bardoňovo (-11,8 ‰) a Pozba (-11,1 ‰), ktoré predstavujú menej atraktívne a rozvinuté obce mikroregiónu.

Zvýšená mortalita je podmienená v mikroregióne nepriaznivým vekovým zložením populácie, v ktorej má významný podiel staršie obyvateľstvo. Počet zomretých na 1000 obyvateľov dosiahol v sledovanom období hodnotu 14,2 ‰, čím mikroregión mierne prevyšuje priemer okresu (11,8 ‰), kraja (11,1 ‰) ako i Slovenska (9,8 ‰). V priebehu jednotlivých rokov sa úmrtnosť v území pohybovala od 13,3 ‰ do 15,8 ‰, pričom najnižšiu mieru úmrtnosti pozorujeme v roku 2003 a najvyššiu v roku 2008. V mortalite možno pozorovať priestorovo značné disparity, pričom vyššiu úmrtnosť vykazujú najmä obce Čechy (18,3 ‰), Pozba (18,1 ‰) a Bardoňovo (17,9 ‰) a najnižšiu úmrtnosť majú obce Veľké Lovce (12,4 ‰), Maňa (13,0 ‰) a Kolta (13,3 ‰).

Tab. č. 1: Vývoj prirodzeného pohybu obyvateľstva mikroregiónu Termál v rokoch 2002 – 2008

Table 1: Development of the Natural Increase (Decrease) of Population in the Termál Microregion During the Years 2000 – 2008

Územie	Prirodzený prírastok/úbytok															
	r. 2001		r. 2002		r. 2003		r. 2004		r. 2005		r. 2006		r. 2007		r. 2008	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bardoňovo	-11	-12,4	-13	-14,9	-9	-10,2	-8	-9,1	-14	-15,9	-6	-7,0	-6	-7,0	-15	-17,6
Čechy	-9	-27,6	-3	-9,3	-4	-12,7	1	3,0	-4	-12,0	0	0,0	-4	-12,8	-2	-6,7
Dedinka	-9	-10,4	-3	-3,5	-8	-9,5	-2	-2,4	-5	-6,1	-8	-9,7	-15	-18,7	1	1,2
Dolný Ohaj	-5	-3,0	-12	-7,2	-1	-0,6	-6	-3,6	-17	-10,4	-10	-6,2	-13	-8,0	-21	-12,9
Hul	-7	-5,7	3	2,4	-7	-5,7	-15	-12,2	-8	-6,5	-5	-4,1	-13	-10,7	-10	-8,4
Kolta	-4	-2,8	-1	-0,7	-8	-5,5	-5	-3,4	-13	-9,0	-12	-8,3	-9	-6,2	-19	-13,2
Maňa	-22	-10,4	-15	-7,2	-17	-8,2	0	0,0	-9	-4,3	-9	-4,3	-5	-2,4	-15	-7,2
Podhájska	-10	-8,4	-4	-3,4	-4	-3,4	-15	-13,0	-1	-0,9	-7	-6,1	-5	-4,5	-4	-3,6
Pozba	-6	-10,4	-5	-8,8	-5	-8,9	-5	-8,9	-5	-9,0	-6	-10,9	-11	-20,6	-6	-11,5
Radava	-7	-7,9	-4	-4,6	-1	-1,2	-7	-8,2	-8	-9,5	-6	-7,2	-5	-6,2	-6	-7,5
Trávnica	-15	-12,0	-7	-5,6	-9	-7,4	-12	-9,9	-15	-12,7	-5	-4,2	-15	-13,0	-16	-14,0
Veľké Lovce	-4	-1,9	-5	-2,4	-2	-1,0	-7	-3,3	3	1,4	-4	-1,9	-16	-7,7	-12	-6,0
mikroregión	-109	-7,5	-69	-4,8	-75	-5,2	-81	-5,7	-96	-6,7	-78	-5,5	-117	-8,3	-125	-9,0
okres Nové Zámky	-679	-4,5	-453	-3,0	-506	-3,4	-531	-28,4	-525	-3,6	-567	-3,8	-616	-4,2	-494	-3,4
Nitriansky kraj	-2199	-3,1	-1957	-2,8	-1980	-2,8	-1674	-9,0	-1831	-2,6	-1968	-2,8	-1992	-2,8	-1554	-2,2
Slovensko	-844	-0,2	-691	-0,1	-571	-0,1	-1895	0,4	-955	0,2	-593	0,1	-568	0,1	-4196	0,8

Zdroj: Krajská správa Štatistického úradu SR v Nitre, 2010

V natalite dosahoval mikroregión počas rokov 2001 - 2008 priemer 7,6 %, čo síce zodpovedá krajskému priemeru (7,6 %) ale zároveň je to nižšia hodnota ako je okresný (8,6 %) i celoslovenský priemer (10,6 %) za príslušné obdobie. Najvyššia natalita bola zaznamenaná vo Veľkých Lovciach (9,5 %), ktorá zároveň vykazuje vysoký podiel rómskeho obyvateľstva a naopak najnižšia bola v Trávnici (5,8 %), kde je sledovaný najvyšší podiel obyvateľstva poproduktívneho veku ako aj najvyšší index starnutia obyvateľstva v mikroregióne. V medziročných obdobiach dosiahla najvyššiu hodnotu obec Čechy (18,6 % v r. 2002) a najnižšiu okrajová obec Bardoňovo (1,2 % v r. 2005). Zníženie natality je spojené s aktuálnym demografickým správaním sa obyvateľstva Slovenska, ktoré sa začína prejavovať i v mikroregióne. Zvyšuje sa vek sobášnosti a do popredia sa dostávajú osobné záujmy a kariéra, partnerské spolužitie a až potom dieťa.

Migračný pohyb obyvateľstva mikroregiónu Termál

Podstatne väčší vplyv na vývoj počtu obyvateľov mikroregiónu, ako je prirodzený pohyb, má v súčasnom období migračný pohyb. Bilancia migračného pohybu obyvateľstva mikroregiónu Termál počas r. 2001 - 2008 odráža mierne

zvýšenú imigráciu, ktorá prevyšuje emigráciu (tab. č. 2). Do mikroregiónu sa počas sledovaného obdobia prisťahovalo 1821 osôb a 1779 osôb sa odsťahovalo, čím migračné saldo dosiahlo kladnú hodnotu 0,4 ‰, čo je menej ako okresný (0,7 ‰), krajský (2,9 ‰) i slovenský (1,3 ‰) priemer. V sledovanom období bola najvyššia hodnota migračného prírastku dosiahnutá v mikroregióne v r. 2008 (3,3 ‰) na základe procesov suburbanizácie. K obciam s kladným migračným saldom zaradujeme však iba 5 obcí mikroregiónu - Bardoňovo (3,1 ‰), Dolný Ohaj (3,6 ‰), Hul (1,4 ‰), Kolta (8,0 ‰) a Maňa (4,2 ‰). Zaznamenané boli však aj obdobia migračného úbytku obyvateľstva mikroregiónu v r. 2003, 2005 – 2007 s hodnotami -0,3 ‰ až -1,4 ‰. Medzi obce s najvyšším migračným úbytkom patria Veľké Lovce (-4,9 ‰).

Tab. č. 2: Vývoj migračného pohybu obyvateľstva mikroregiónu Termál v rokoch 2002 – 2008

Table 2: Development of the Migration Increase (Decrease) of Population in the Termál Microregion During the Years 2000 – 2008

Územie	Migračný prírastok/úbytok															
	r. 2001		r. 2002		r. 2003		r. 2004		r. 2005		r. 2006		r. 2007		r. 2008	
	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰
Bardoňovo	15	16,9	7	8,0	10	11,3	1	1,1	-3	-3,4	4	4,7	19	22,2	-31	-36,4
Čechy	4	12,3	-2	-6,2	2	6,3	14	42,2	-6	-18,1	-8	-24,2	-8	-25,6	-4	-13,3
Dedinka	-3	-3,5	-3	-3,5	-9	-10,7	-3	-3,6	-1	-1,2	-15	-18,3	8	10,0	-2	-2,5
Dolný Ohaj	-2	-1,2	4	2,4	-7	-4,2	-10	-6,1	-1	-0,6	1	0,6	18	11,1	43	26,5
Hul	-4	-3,3	7	5,7	8	6,5	9	7,3	-3	-2,4	3	2,5	-13	-10,7	7	5,9
Kolta	4	2,8	15	10,4	6	4,1	19	13,1	-4	-2,8	20	13,8	11	7,6	22	15,2
Maňa	6	2,8	-7	-3,4	2	1,0	9	4,3	10	4,8	16	7,7	11	5,3	23	11,0
Podhájska	3	2,5	-11	-9,3	3	2,6	-2	-1,7	-3	-2,6	-23	-20,1	1	0,9	14	12,5
Pozba	2	3,5	-2	-3,5	4	7,1	1	1,8	-4	-7,2	-2	-3,6	-3	-5,6	-4	-7,7
Radava	-1	-1,1	8	9,1	-19	-21,9	1	1,2	-9	-10,6	-6	-7,2	-11	-13,6	6	7,5
Trávnica	-10	-8,0	-7	-5,6	0	0,0	-8	-6,6	0	0,0	-4	-3,4	-9	-7,8	9	7,9
Veľké Lovce	-5	-2,4	6	2,9	-7	-3,3	-13	-6,2	4	1,9	-1	-0,5	-28	-13,5	-37	-18,4
mikroregión	9	0,6	15	1,0	-7	-0,5	18	1,3	-20	-1,4	-15	-1,1	-4	-0,3	46	3,3
okres Nové Zámky	-57	-0,4	19	0,1	139	0,9	168	1,1	227	1,5	67	0,5	142	1,0	110	0,8
Nitranský kraj	7713	10,8	654	0,9	728	1,0	1269	1,8	2777	3,9	775	1,1	1445	2,0	1171	1,7
Slovensko	1033	0,2	901	0,2	1409	0,3	2874	0,5	3408	6,3	3854	0,7	6793	1,3	7060	1,3

Zdroj: Krajská správa Štatistického úradu SR v Nitre, 2010

Počas rokov 2001 až 2008 sa na procese emigrácie zúčastnilo v mikroregióne 1779 osôb. Najvyššia miera emigrácie v hodnote 18,4 ‰ bola zaznamenaná v roku 2008 a najnižšia (12,6 ‰) v roku 2004. Priemerná miera emigrácie dosiahla za celé sledované obdobie 15,7 ‰. Táto hodnota prevyšuje hodnotu okresu o 9,2 bodu, kraja o 11,8 bodu a Slovenska 14,9 percentuálneho bodu. Z obcí mikroregiónu najvyššiu emigráciu, a tým aj najmenej priaznivú situáciu z hľadiska tohto ukazovateľa, pozorujeme v sledovanom období v obciach

Čechy (25,1 ‰), Radava (19,3 ‰) a Bardoňovo (18,9 ‰). Opačná situácia je v obciach Kolta a Pozba, v ktorých nadobudla emigrácia priemernú hodnotu 12,8 ‰.

Zaujímavejším procesom v migračnom pohybe obyvateľstva je pre potreby regionálneho rozvoja imigrácia. Najvyššia hodnota prisťahovaného obyvateľstva sa viaže v mikroregióne Termál na rok 2008, kedy sa zvýšil počet obyvateľov o 302 osôb (21,8 ‰). Naproti tomu najnižšia hodnota bola dosiahnutá v r. 2004 a pri náraste počtu obyvateľov 198 osôb predstavovala necelých 14 ‰. Priemerná hodnota ukazovateľa za toto obdobie bola v mikroregióne 16,1 ‰, čo je viac v porovnaní s hodnotou okresu (7,2 ‰), kraja (6,8 ‰) i Slovenska (2,0 ‰). Ak porovnáme jednotlivé obce v rámci mikroregiónu, imigračne zaujímavými sú najmä obce Bardoňovo (22,1 ‰), Čechy (22,0 ‰) a Kolta (20,7 ‰).

Celkový pohyb obyvateľstva mikroregiónu Termál

Celkový pohyb obyvateľstva je výsledkom prirodzeného a migračného pohybu obyvateľstva. V bilancii celkového pohybu obyvateľstva sa už dlhodobejšie prejavuje v mikroregióne celkový úbytok počtu obyvateľov (tab. č. 3). Situácia sa v podstate nezmenila ani v období rokov 2001 – 2008, kedy v mikroregióne pozorujeme celkový úbytok obyvateľstva (-6,2 ‰). V regionálnych porovnaníach tým dosahuje mikroregión vysoko podpriemerné hodnoty v porovnaní s okresom Nové Zámky (1,0 ‰), Nitrianskym krajom (-0,6 ‰) i Slovenskou republikou (1,5 ‰). Zároveň aj počas jednotlivých rokov vykazoval mikroregión výlučne celkový úbytok obyvateľstva s maximálnou hodnotou v roku 2007, kedy dosiahol -8,6 ‰ a s minimálnou hodnotou v r. 2002 pri celkovom úbytku obyvateľstva -3,7 ‰.

Podobná situácia je sledovaná aj v jednotlivých obciach mikroregiónu Termál, kde v priemere počas vybraného obdobia dosiahlo až 11 obcí celkový úbytok obyvateľstva v rozpätí od -1,3 ‰ (obec Maňa) až po -13,1 ‰ (obec Čechy). Jedinou obcou s celkovým prírastkom obyvateľstva bola za osem ročné obdobie obec Kolta (1,9 ‰), v ktorej sa najvýraznejšie prejavujú procesy suburbanizácie vzhľadom na najbližšiu pozíciu voči okresnému mestu, čo dokazuje aj kladné migračné saldo v hodnote 8,0 ‰, pričom za sledované obdobie sa do obce prisťahovalo z okresného mesta Nové Zámky 60 obyvateľov. Kolísavé hodnoty nadobúdali v mikroregióne napr. obec Radava, ktorá vykazovala v r. 2002 celkový prírastok obyvateľstva 4,6 ‰ ale už v nasledujúcom roku to bol celkový úbytok -23,1 ‰ alebo obec Hul, v ktorej bol v r. 2001 zaznamenaný celkový úbytok obyvateľstva -9,0 ‰ a v r. 2002 už celkový prírastok 8,2 ‰. Z hľadiska vývojovej rady je zaujímavou obec Maňa, ktorá počas rokov 2001 až 2003 dosahovala celkový úbytok obyvateľstva (od -7,3 ‰ až po -10,5 ‰) a od rokov 2004 – 2008 vykazuje celkový prírastok obyvateľstva v hodnotách 0,5 ‰ až 4,3 ‰ najmä vďaka kladnému migračnému saldu. Tým sa začína obec radieť medzi

migračne zaujímavé obce územia mikroregiónu. Najmenej priaznivá situácia bola počas jednotlivých rokov predovšetkým v obciach Dedinka, Pozba a Trávnica, ktoré vykazovali výlučne celkový úbytok obyvateľstva. V obciach Dedinka a Pozba je to podmienené najmä ich polohou a občianskou vybavenosťou. V obci Trávnica sa na danom stave podpisuje predovšetkým vekové zloženie obyvateľstva s vysokým zastúpením poproduktívneho obyvateľstva (takmer 35 %) a s extrémne vysokým indexom starnutia (297,0 %).

Tab. č. 3: Vývoj celkového pohybu obyvateľstva mikroregiónu Termál v rokoch 2002 – 2008

Table 3: Development of the Migration Increase (Decrease) of Population in the Termál Microregion During the Years 2000 – 2008

Územie	Celkový prírastok/úbytok													
	r. 2001		r. 2002		r. 2003		r. 2004		r. 2005		r. 2006		r. 2007	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bardoňovo	4	4,5	-6	-6,9	1	1,1	-7	-7,9	-17	-19,4	-2	-2,3	13	15,2
Čechy	-5	-15,3	-5	-15,5	-2	-6,3	15	45,2	-10	-30,1	-8	-24,2	-12	-38,3
Dedinka	-12	-13,8	-6	-7,0	-17	-20,1	-5	-6,0	-6	-7,3	-23	-28,0	-7	-8,7
Dolný Ohaj	-7	-4,2	-8	-4,8	-8	-4,9	-16	-9,7	-18	-11,1	-9	-5,6	5	3,1
Hul	-11	-9,0	10	8,2	1	0,8	-6	-4,9	-11	-9,0	-2	-1,6	-26	-21,5
Kolta	0	0,0	14	9,7	-2	-1,4	14	9,6	-17	-11,7	8	5,5	2	1,4
Maňa	-16	-7,6	-22	-10,5	-15	-7,3	9	4,3	1	0,5	7	3,4	6	2,9
Podhájska	-7	-5,9	-15	-12,6	-1	-0,9	-17	-14,7	-4	-3,5	-30	-26,2	-4	-3,6
Pozba	-4	-7,0	-7	-12,3	-1	-1,8	-4	-7,1	-9	-16,1	-8	-14,6	-14	-26,2
Radava	-8	-9,1	4	4,6	-20	-23,1	-6	-7,0	-17	-20,1	-12	-14,4	-16	-19,8
Trávnica	-25	-20,0	-14	-11,3	-9	-7,4	-20	-16,5	-15	-12,7	-9	-7,6	-24	-20,8
Veľké Lovce	-9	-4,2	1	0,5	-9	-4,3	-20	-9,6	7	3,4	-5	-2,4	-44	-21,2
mikroregión	-100	-6,9	-54	-3,7	-82	-5,7	-63	-4,4	-116	-8,1	-93	-6,6	-121	-8,6
okres Nové Zámky	-736	-4,9	-434	-2,9	-367	-2,5	-363	-29,5	-298	-2,0	-500	-3,4	-474	-3,2
Nitriansky kraj	5514	7,7	-1303	-1,8	-1252	-1,8	-405	-7,2	946	1,3	-1193	-1,7	-547	-0,8
Slovensko	189	0,0	210	0,0	838	0,2	4769	0,9	4363	6,5	4447	0,8	7361	1,4

Zdroj: Krajská správa Štatistického úradu SR v Nitre, 2010

Populačné typy obcí mikroregiónu Termál

Vývoj prirodzeného a migračného pohybu je možné veľmi efektívne a názorne graficky vyjadriť pomocou Webbovho grafu. Na základe tejto metódy rozlišujeme v obciach mikroregiónu niekoľko typov populácií (obr. č. 1), ktoré môžeme rozdeliť do dvoch hlavných skupín. Prvú skupinu predstavujú typy A až D charakteristické celkovým prírastkom obyvateľstva, ktoré sa budú vyznačovať progresívnym vývojom obyvateľstva vedúcim k rastu populácie. Druhú skupinu tvoria typy E až H charakteristické celkovým úbytkom obyvateľstva s viac či menej výrazným úbytkom obyvateľstva z územia.

V skupine obcí s celkovým prírastkom obyvateľstva dominovali počas rokov 2001 až 2008 obce typu A s prevládajúcim migračným prírastkom nad prirodzeným úbytkom (tab. č. 4). Najpočetnejšie zastúpenie (40 %) mal tento typ v roku 2008, kedy ho zastupovali Dolný Ohaj, Kolta, Maňa, Podhájska a Radava. Nízke zastúpenie obcí typu A evidujeme v r. 2001 (Bardoňovo, Kolta), r. 2003 (Bardoňovo, Hul) a v r. 2006 (Kolta, Maňa).

Tab. č. 4: Typy obcí mikroregiónu Termál podľa celkového pohybu obyvateľstva v rokoch 2001 – 2008

Table 4: Types of Municipalities in the Termal Microregion According to the Total Increase (Decrease) of Population during the Years 2001 – 2008

územie	typ v roku							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bardoňovo	A	H	A	H	G	H	A	F
Čechy	H	G	H	B	F	E-F	F	F
Dedinka	G	F-G	F	F	G	F	H	E
Dolný Ohaj	G	H	F	F	G	H	A	A
Hul	G	B	A	H	G	H	F-G	H
Kolta	A	A	H	A	G	A	A	A
Maňa	H	G	H	A-B	A	A	A	A
Podhájska	H	F	H	G	F	F	H	A
Pozba	H	G	H	H	G	G	G	G
Radava	G	A	F	H	G	G	F	A
Trávnica	G	F-G	G-H	G	G-H	G	G	H
Veľké Lovce	F	A	F	F	B	H	F	F
mikroregión	H	H	G	H	G	H	G	H

A = MP > PÚ; B = MP > PP; C = MP < PP; D = MÚ < PP; E = MÚ > PP;
F = MÚ > PÚ; G = MÚ < PÚ; H = MP < PÚ

Vysvetlivky: PP – prirodzený prírastok, PÚ – prirodzený úbytok, MP – migračný prírastok, MÚ – migračný úbytok.

Obr. č. 1: Typy obcí mikroregiónu Termál podľa celkového pohybu obyvateľstva v rokoch 2001 – 2008

Figure 1: Types of Municipalities in the Termál Microregion According to the Total Increase (Decrease) of Popualtion During the Years 2001 – 2008

2007

2008

2001 – 2008

- 1 - Bardoňovo
- 2 - Čechy
- 3 - Dedinka
- 4 - Dolný Ohaj
- 5 - Hul
- 6 - Kolta
- 7 - Maňa
- 8 - Podhájska
- 9 - Pozba
- 10 - Radava
- 11 - Trávnica
- 12 - Veľké Lovce
- 13 - mikroregión Termál

Minimálne bolo počas sledovaného obdobia zastúpenie obcí typu B, ktoré charakterizuje vyšší migračný prírastok oproti prirodzenému prírastku. V obciach

mikroregiónu sa tento typ vyskytol počas roku 2001-2008 iba trikrát a to v obciach Hul (r. 2002), Čechy (r. 2004) a Veľké Lovce (r. 2005). Medzi obcami mikroregiónu však úplne absentovali obce typu C, v ktorých by prevládali prirodzený prírastok nad migračným prírastkom ako aj obce typu D s prevládajúcim prirodzeným prírastkom nad migračným úbytkom.

Skupinu obcí s celkovým úbytkom obyvateľstva (tab. č. 4) zastupovali najmä obce typu H, v ktorých dosahoval migračný prírastok nižšie hodnoty ako prirodzený úbytok obyvateľstva. Maximálna početnosť výskytu tohto typu bola v mikroregióne päťkrát v r. 2003 v obciach Čechy, Kolta, Maňa, Podhájska a Pozba. Naopak v r. 2005 nebol zaznamenaný ani jeden výskyt tohto typu. Ďalšie výrazné zastúpenie mal medzi typmi obcí typ G, v ktorom prevláda prirodzený úbytok obyvateľstva nad migračným úbytkom obyvateľstva. Najčastejšie sa tento typ vyskytoval v r. 2005, kedy ho zastupovalo až 7 obcí mikroregiónu (Bardoňovo, Dedinka, Dolný Ohaj, Hul, Kolta, Pozba, Radava). Z obcí sa v tejto kategórii najviac (5-krát) vyskytovala Pozba. Typ F bol sledovaný v mikroregióne už v menej početnom zastúpení. Predstavuje obce, kde migračný úbytok prevyšuje prirodzený úbytok obyvateľstva a v mikroregióne sa najčastejšie vyskytoval v obciach Veľké Lovce (5-krát), Podhájska (3-krát), Dedinka (3-krát) či Čechy (3 krát). V minimálnej miere bol evidovaný typ E charakteristický vyšším migračným úbytkom obyvateľstva oproti nižšiemu prirodzenému pohybu obyvateľstva. Tento typ reprezentovala iba obec Dedinka v r. 2008.

Záver

Dynamika obyvateľstva predstavuje jednu z najvýznamnejších charakteristík obyvateľstva, ktoré v pozícii ľudských zdrojov určitého územia tvoria hybnú silu jeho rozvoja. Ľudské zdroje hodnotené cez demografické charakteristiky obyvateľstva tak signalizujú nielen postavenie jednotlivcov v spoločnosti, ale poukazujú aj na možnosti jeho realizácie uplatnením sa na trhu práce a pôsobia na celkový rozvoj regiónu.

Na dynamiku obyvateľstva mikroregiónu Termál pôsobí viacero faktorov. Obmedzovanie finančnej pomoci na obnovu a výstavbu rodinných domov i nižšia vybavenosť zariadeniami infraštruktúry a službami do 90-tych rokov 20. stor. viedli k odlivu obyvateľov do okolitých miest, ktoré poskytli obyvateľstvu nielen vhodné pracovné príležitosti ale i bytové podmienky. Zmenou hospodárskej politiky po r. 1989 nastal významný obrat v tejto situácii, i keď naďalej pokračuje pokles počtu obyvateľov. V súčasnom období v prípade niektorých obcí, možno už pozorovať kladný celkový prírastok obyvateľstva. V ďalších obciach mikroregiónu možno sledovať nárast demografického potenciálu, resp. jeho obnovu imigráciou obyvateľstva (Maňa, Podhájska).

Z hľadiska vývoja počtu obyvateľov počas sledovaných rokov 2001 až 2008 prostredníctvom vzťahu medzi prirodzeným a migračným pohybom možno

sledovať v obciach postupné zlepšovanie demografickej situácie. Počas prvých rokov uvedeného časového obdobia prevažovali obce s prirodzeným úbytkom zaradené do typov F, H a G a až ku koncu obdobia sa zvyšuje zastúpenie obcí s celkovým prírastkom obyvateľstva prezentované najmä typom A. Súčasný nový trend – sťahovanie obyvateľstva z miest na vidiek (suburbanizácia), ktorý začína využívať nielen voľný bytový fond ale i priestory s relatívne nenarušeným životným prostredím, poskytuje vhodné podmienky i pre rozvoj a rast obcí mikroregiónu Termál.

Mikroregión ako celok však zaznamenal v priebehu rokov 2001 – 2008 celkový úbytok obyvateľstva, v ktorom prevažoval prirodzený úbytok nad migračným úbytkom (typ G) alebo prevažoval prirodzený úbytok nad migračným prírastkom (typ H).

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu CGA VI/9/2008 Sídlná identita ako východisko pre TUR na príklade Nitrianskeho kraja.

Literatúra

Bačík, M. 2009. Demogeografická analýza Horehronia. Banská Bystrica : FPV UMB Banská Bystrica, 2009. 160 s. ISBN 978-80-8083-810-2

Czaková, G. 2007. Prirodzený a migračný pohyb obyvateľstva v sídlach Nitrianskeho kraja v roku 2005. In: VIII. vedecká konferencia doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Nitra : UKF, 2007, s. 579 - 589. ISBN 978-80-8094-106-2.

Čermáková, L. 2009. Demografický potenciál mikroregiónu Hornád ako jeden z faktorov regionálneho rozvoja. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie „Význam ľudského potenciálu v regionálnom rozvoji“. Podhájska : Východoeurópska agentúra pre rozvoj, n. o., 2009, s. 45-52. ISBN 978-80-970277-0-4

Kasanická, K., Czaková, G. 2007. Dynamika obyvateľstva v mikroregióne Požitavie - Širočina. In: Geografické štúdie 13. Nitra : FPV UKF v Nitre, 2009. ISSN 1337-9445

Klamár, R. 2007. Strategické plánovanie rozvoja mikroregiónu Ptava. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, FHPV, 2007. 117 s. ISBN 978-80-8068-604-8

Kramáreková, H., Dubcová, A., Kasanická, K. 2009. Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu Požitavie – Širočina – začiatok cesty Nitra : UKF, 2009. 185 s. ISBN 978-80-8094-610-4

Mintálová, T. 2007. Ľudský potenciál a sociálna situácia vybraných obcí Oravskej kotliny, Geographia Cassoviensis I. Košice : PF UPJŠ, Košice 2007, s. 127-131.

Mládek, J., Gregorová, G., Marenčáková, J. 2006. Populačné zdroje ako faktor regionálneho rozvoja. In: *Folia Geographica*, roč. 45, č. 10, s. 367-377. ISSN 1336-6157

Oremusová, D. 2009. Geografické aspekty regionálneho rozvoja mikroregiónu Termál. Nitra : UKF, 2009. 146 s. ISBN 978-80-8094-559-6.

Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E. 2004. Udržateľnosť vybraného vidieckeho mikroregiónu (prípadová štúdia mikroregiónu Ptava – južná časť okresu Humenné). In: Folia Geographica 7. Prešov : Prešovská univerzita, 2004, s. 104 – 126. ISBN 80-8068-270-4

DYNAMICS OF POPULATION AS ONE A COMPONENT OF DEVELOPMENT POTENTIAL IN MIKROREGION TERMAL

Summary

Human resources are the basic condition of the development of each territory. Mainly their quality, which is one of the most limited factors of present and future regional development, plays important role. The cognition of population in terms of human potential can be effectively managed by demographic characteristics amongst which dynamics (natural, migration and total population change) have primary position.

In Termál microregion, the situation is positive from the viewpoint of migration population change, where immigration is higher than emigration. Adverse factor of human resources is natural and total decrease of population as well as ageing of population.

Despite some negative demographic trends, Termál microregion has enough quality human resources and thus creates suitable conditions for the development and growth of municipalities in the territory.

RNDr. Gabriela Repaská, PhD., RNDr. Daša Oremusová, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: grepaska@ukf.sk, doremusova@ukf.sk